

PRISPEVEK ZA JAVNO RAZPRAVO

Predstavitve in razprave o predlogu zakona 19. 1. 2010 na FSD se nisem mogla udeležiti, zato sem izhodišča za pripravo predloga povzela po izjavah ministra ter direktorja Direktorata za socialne zadeve v intervjujih na tiskovni konferenci ob predstavitvi predloga ZSVD. Ugotovila sem, da so predstavljena izhodišča pravzaprav cilji in strategije iz Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva, in sicer:

- izboljšati dostop do storitev in programov,
- doseči večjo učinkovitost pri dodeljevanju denarne socialne pomoči ter izboljšati kakovost storitev in programov ter hkrati povečati njihovo ciljno usmerjenost in učinkovitost,
- krepiti strokovno avtonomijo, upravljavsko samostojnost in racionalno poslovanje,
- dodan pa je še cilj »večanje vpliva uporabnika«.

Te štiri cilje sem postavila za referenčne točke pričujočega razmisleka. V Resoluciji o nacionalnem programu je vsak cilj razdelan in dokument prinaša poti za njihovo doseganje. Izboljšanje cilja »dostop do storitev in programov« podpirajo na primer tele strategije:

A) razvijati mrežo v skladu s potrebami uporabnikov,

- B) omogočati in spodbujati pluralnost izvajalcev in vstop novih izvajalcev v sistem socialnega varstva ob poenostavitvi pogojev in postopkov,
- C) posebej skrbeti za regionalno uravnoteženost ponudbe in možnosti ter uveljaviti sistem pomoči manj razvitim območjem v državi,
- Č) spremeniti sistem financiranja in sredstva za plačljive storitve zagotavljati neposredno uporabnikom,
- D) uvesti enovit sistem dolgotrajne oskrbe s povezanimi zdravstvenimi in socialnimi storitvami za vse starostne skupine, ki potrebujejo oskrbo,
- E) prenos izvajalske funkcije na področju socialnovarstvenih zavodov z države na druge subjekte (večja stopnja partnerstva države in lokalnih skupnosti ter civilne družbe in zasebnega sektorja).

Predlog ZSVD prinaša obsežne in v potankosti izdelane ukrepe za uresničevanje strategij B in E, ki urejata status izvajalskih organizacij in prenos izvajalskih funkcij z države na druge subjekte. Po drugi strani pa dokument ne pove, kako bo izboljššan dostop do programov, niti ne predvidi ukrepov za uresničevanje strategij pot A, C, Č in D. Te strategije so ključne za oblikovanje pomoči prebivalstvu in to se kaže tudi pri kakovosti življenja prebivalcev.

Resolucija o nacionalnem programu je nastajala v obdobju nagle gospodarske rasti, ob nizki stopnji brezposelnosti, ko se je zdelo, da nam gre lahko samo še na bolje. Težko je verjeti, da bodo po šestih letih in v zelo spremenjenih ekonomsko-socialnih razmerah za razvoj socialnovarstvene dejavnosti relevantni isti cilji. Povsem razumljivo bi bilo pričakovati javne razprave o prerazporejanju prioritet oziroma oblikovanju novih ukrepov na področju socialnovarstvene dejavnosti. Vendar se to ne zgodi. Namesto da bi ukrepe načrtovali iz današnje resničnosti za jutri, predlagatelj selektivno po njemu znani logiki uresničuje strategije iz resolucije. Predlog ZSVD prinaša ukrepe za deregulacijo sistema SVD, ki morda ni najboljši, je pa edini, ki ga imamo. Z deregulacijo sistema bo tudi dosežena decentralizacija državne odgovornosti za kakovost in vzdržnost sistema SVD.

Namesto teh ukrepov bi morala prizadevanja predlagateljev iti prav v nasprotno smer: okrepiti bi bilo treba vlogo centrov za socialno delo, zlasti storitev prve socialne pomoči, in jo pripeljati v vsak kotiček naše države, k njenim prebivalcem. CSD bi moral imeti mandat za naročanje storitev, odgovornost za zagotavljanje storitev si delita država in občina, izvajalci pa se lahko pojavijo na mešanem trgu. V dokumentu je zapisano, da bo lahko občina odvezla izvajalske funkcije centru za socialno delo, če bo presodila, da jih ne opravlja dovolj kakovostno. Takšen odnos predlagatelja do CSD kot izvajalca socialnovarstvenih storitev je žaljiv, poverjanje pravice do presojanja o strokovnosti v politično sfero pa je povsem nedopustno.

Krizna obdobja, ki že spominjajo na izredne razmere v družbi, ustvarjajo nove priložnosti za nedemokratsko ravnanje pri uvajanju ukrepov, ki v strokovni javnosti ne bi poželi posebnega odobravanja. Nekritično uvajanje sprememb v sistem socialnovarstvene dejavnosti brez resnih analiz o tem, kakšne bi bile njihove posledice, je v času gospodarske krize še bolj problematično kot v obdobjih debelih krav, ker so sredstva bolj omejena kot sicer, prebivalstvo pa se spremembam težje prilagaja in ima v takšnih okoliščinah tudi manj vpliva.

Ko gre za vprašanje zagotavljanja vpliva uporabnika na načrtovanje in izvajanje storitev, iz predloga SVD ne izvemo, kako bo ta cilj dosežen. Pravzaprav pojma »vpliv uporabnika« v predlogu niti ne najdemo. Če izvzamemo inšpekcijski nadzor, ostane uporabnikom po novem zakonu možnost vplivanja na izvajanje storitev prek uporabniškega sveta pri ministristvu. Ta svet ima zgolj posvetovalno vlogo, zato je težko verjeti, da se bo z dvanajstimi predstavniki zainteresiranih skupin uporabnikov v uporabniškem svetu pri ministristvu pomembno okrepila odzivnost na potrebe uporabnikov. Se bo pa vpliv uporabnikov z novim predlogom zmanjšal v svetih zavodov. Svet zavoda je namreč zdaj sestavljen tako, da imajo uporabniki v njem svojega predstavnika. Po novem ima zavod upravni svet, v katerem ni predstavnika uporabnikov. Predlog ZSVD dopušča možnost, da »ima zavod lahko uporabniški svet« (68. čl.).

Vendar je pojem vpliva ključen za oblikovanje ustrezne podpore posamezniku kakor tudi za načrtovanje ukrepov za pomoč prebivalstvu za kakovostnejše življenje. Uresničuje se v načelu, da ima uporabnik vpliv in zadnjo besedo v vsaki fazi prejete socialnovarstvene storitve: pri opredelitvi svoje resničnosti, oblikovanju poti za spremembe na bolje, izvajanju pomoči, plačilu in oceni kakovosti prejete pomoči. Ko ima uporabnik zadnjo besedo pri oblikovanju pomoči zase, nastajajo učinkoviti odgovori v podporo njegovi življenjski situaciji.

Ključno za merjenje kakovosti storitev ni ugotavljanje zadovoljstva uporabnikov. Zadovoljstvo je psihološki pojem, ki ima s kakovostjo socialnovarstvenih storitev malo skupnega. Za nastajanje učinkovite pomoči po izbiri uporabnika tudi ne zadošča načelo »večanja vpliva«, saj je za izvajalce nezavezujoče in ga upoštevajo arbitrarno, po lastni presoji tistega, ki ima več moči (izvajalec). Namesto merjenja zadovoljstva bo uporabnik podal oceno kakovosti prejete storitve, pomoči. Ocena je izražena v številčni vrednosti in s komentarjem. Uporabnikova ocena kakovosti storitve in podatki o manjkajočih vsebinah, storitvah in programih prinesejo nedvoumne podatke o tem, kaj je treba razviti, vzpostaviti za oblikovanje učinkovite pomoči posameznemu uporabniku, programov in storitev v skupnosti in ukrepov v sistemu socialnega varstva. To so podatki, ki jih morajo zbirati inštitut in druge službe, odgovorne za spremljanje, razvoj in analiziranje socialnovarstvene dejavnosti.

Da bi ugotovila, kako se v predlogu ZSVD uresničujeta načelo učinkovitosti storitev in njihova ciljna usmerjenost, ki jih govorca predstavljata kot enega izmed izhodišč, sem izdelala preprosto analizo. Iz nabora socialnovarstvenih storitev sem izpustila javne socialnovarstvene programe in izvajanje javnih pooblastil. Podatke o preostalih storitvah sem uredila v preglednico 1.

Kot lahko razberemo, uzakonja predlog ZSVD pet različnih oblik socialnovarstvenih storitev za pomoč uporabniku pri obvladovanju vsakodnevnih opravil v skrbi zase in za zagotavljanje osnovnih življenjskih pogojev v

Preglednica 1: Podatki o storitvah.

	Storitev (čl.)	Kaj obsega	Kdo je uporabnik	Kaj je namen
1	prva socialna pomoč (14. čl.)	pomoč in nujne kratkotrajne ukrepe, s katerimi je mogoče rešiti ali začasno omiliti socialno stisko ali težavo	posameznik v stiski ali težavah	prepoznavanje in opredelitev stiske, ocenitev možnih rešitev in seznanitev z oblikami pomoči in izvajalci
2	svetovanje s pomočjo (15. čl.)	neposredno strokovno pomoč in podporo	posameznik, ki težav ne zna in ne zmore odpraviti sam, tudi po tem, ko je bil seznanjen z možnimi rešitvami	prispevati k razrešitvi socialne in osebne stiske, izboljšanju kakovosti življenja, pomoč družini pri opravljanju njene vsakdanje funkcije
3	načrtov. in organiziranje pomoči (16. čl.)	pripravo, izvedbo in financiranje osebnega paketa pomoči	posameznik, ki doživlja stiske ali težave in potrebuje različne oblike pomoči	uveljavitev svojih potreb in uresničitev zastavljenih ciljev
4	socialni servis (21. čl.)	organiziranje in izvajanje vsakodnevnih podpornih opravil		dopolnjujejo skupnostne oblike pomoči
5	socialna oskrba na domu (17. čl.)	organizirano pomoč pri temeljnih dnevnih opravilih, podpornih dnevnih opravilih in pomoč na daljavo	posameznik, ki zaradi bolezni, oslabelosti, invalidnosti, poškodb, družinskih ali drugih razlogov ne zmore dnevnih opravil brez pomoči druge osebe	možnost bivanja v domačem okolju
6	dolgotrajna oskrba (19. čl.)	pomoč pri opravljanju temeljnih dnevnih opravil in podpornih dnevnih opravil in storitveva ohranjanje preostalih psihofizičnih sposobnosti	oseba, ki je zaradi posledic bolezni, poškodb, invalidnosti ali drugih vzrokov v daljšem obdobju odvisna od pomoči drugih	zmanjšanje potrebe po pomoči na najmanjšo možno mero, v okviru možnosti pa tudi povrniti sposobnost osebe za življenje brez pomoči druge osebe
7	socialna oskrba z nastanitvijo (18. čl.)	oskrbo v instituciji, v drugi družini ali drugi organizirani obliki		nadomestiti ali dopolniti funkcije lastnega doma, zlasti pa bivanja, organizirane prehrane, oskrbe in socialno vključevanje
8	osebni pomočnik (25.-36. čl.)	pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb, sodelovanje pri zdravstveni negi, spremstvo	polnoletna oseba s hudo motnjo v duševnem razvoju ali polnoletna hudo gibalno ovirana oseba	osnovna in socialna oskrba in udejstvovanje v različnih socialnih, družbenih, kulturnih, športnih, izobraževalnih, verskih dejavnostih

primarni družini, v lastnem domu ali v drugi organizirani obliki nastanitve. Čeprav so storitve 4, 5, 6, 7 in 8 vse namenjene podpori posamezniku v vsakdanjem življenju, je stanje pri zagotavljanju ustrezne pomoči starejšim za življenje v skupnosti po oceni dr. Jane Mali katastrofalno. V obdobju od sprejema resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva

leta 2006 še ni bil v celoti izpeljan niti en večji projekt države za posodobitev in izboljšanja ponudbe socialnovarstvenih storitev v podporo prebivalstvu za organiziranje kakovostnega življenja v skupnosti.

Svoj razmislek o predlogu ZSVD sklenem z ugotovitvijo, da težava ni toliko v tem, kar predlog prinaša, temveč bolj v tem, kar izpušča.

Pozorno bom spremljala potek razprave in se s prispevki vanjo vključila, če bo predlagatelj pokazal pripravljenost za dialog. Če dialoga ne bo, bomo morali ugotoviti, da je bil pojem vpliva uporabnika zlorabljen za politično promocijo.

Jelka Škerjanc